

nete is ekkor ért véget. öt Apor, négy Lázár, három-három Pernesszi és Harinai Farkas fiú maradt a csatatéren. Az unitáriusok mellett főként a katolikusok közül kerültek ki az áldozatok.

¹³ Egy jellegzetes példa a kikényszerített katolizálásra: Balázs Mihály, Trauzner Lukács „megtérése” Keresztény Magvető 1997/1. 11–18.. A jezsuiták tevékenységére: Argeentini, De Societate Jesu. In: Jezsuita okmánytár I/1. Szeged, 1995. 386–405. Szamosközy István huszonöt, Basta fogságába esett nemes nevét sorolta fel. Közülük tizenkettő (Kendy Sándor fia is) Sennyey Pongrác közbenjárására kegyelmet kapott. Mindannyian katolikusok voltak. Basta a többi, más valláson lévő foglyot kivégeztette. Szamosközy, i.m. IV. 201.

BAK ÁRON

EMBERHALÁSZOK (I. rész)

A tanítványok elhívásának története¹ másképpen maradt meg a szinoptikus evangéliumokban, mint a negyedikben. János evangéliuma szerint a Keresztelő bizonyágtétele alapján ketten követték Jézust, s miután megbizonyosodtak messiásságáról, másokat is hívtak. A szinoptikusoknál ezzel szemben Jézus az, aki elhívja tanítványait: meglátja őket és felszólítja a követésére. A negyedik evangéliumban is szó van arról, hogy Jézus látja, amint Keresztelő két tanítványa követi őt. Ezt azonban a Ján 1,38 a THEO-MAI igével fejezi ki, aminek az a jelentése, hogy nézni, szemlélni. Jézus ugyanis megfordult (STRAPHEIN), mert tudta, hogy követik őt. János evangéliumára egyébként jellemző az, hogy Jézus mindent előre tud,² a Ján 1,43 az egyetlen kivétel Filep elhívásánál. A szinoptikus anyag ezt nem hangsúlyozza, mert számára sokkal döntőbb Jézusnak a hatalma,³ amivel cselekszik. Az elhívás-történetben erre mutat rá a HORAÓ ige (Mt 4,18; Mk 1,16; Lk 5,2), amely azt jelenti, hogy megpillantani, észrevenni, meglátni. A cselekvő alany itt Jézus. Ő jár, a Galileai tenger mellett, és ő látja meg a két testvért, amint halásznak. Ő az, aki hívja őket, s velük együtt a Zebedeus fiait is. Azok pedig, akiket hív, csak engedelmeskednek neki: követik őt! Kétségtelen, hogy itt Jézus teljhatalmi cselekedetéről van szó. A testvérpárok nem tehették, hogy ne engedelmeskedjenek hívásának. Azonban ez nem jelenti azt, hogy Jézusból olyan szuggesztív erő áradott, ami lenyűgözte, hatalma alá vont a azt, akivel találkozott. Ha így lett volna, akkor senki nem tudott volna ellent állani neki. Itt inkább arról van szó, hogy a Jézus teljhatalmát az Igéből⁴ ismerték meg azok, akik követői lettek. János evangéliuma nem ok nélkül hangsúlyozza ezt nem csupán azért, hogy a tanítványok először Keresztelőtől hallották az Igét, és csak azután, annak folytán kerültek személyes kapcsolatba Jézussal, hanem főként a Natanáellel való beszélgetés leírásával is.⁵ Jézus követése ugyanis csak abból a hithől lehetséges,⁶ amelyet a Szentlélek Isten gerjeszt fel a szent evangélium, vagyis az Ige prédikálása által.

A szinoptikus elhívás-történetben ez a prédikált Ige úgy hangzott a Jézus szájából, hogy „kövessetek engem, és azt mívelem, hogy embereket halásszatok”. Valójában erre fel hagyták ott azonnal (EUTHEOS) a testvérek hálóikat, hajójukat, atyjukat, és követték őt. Ennek alapján tehetjük fel a kérdést, hogy vajon miért érintette őket ennyire személyesen ez az Ige, illetve elhívó prédikáció mire utalhatott, honnan volt „véve a textusa”, hogy felfigyeltek rá; és rögtön engedelmeskedtek neki. Számunkra ma ugyanis csodálatosnak tűnik, hogy ilyen hatása lenne a prédikált Igének, s ezért arra gondolhatunk, hogy vagy nem az Igét halljuk prédikálni, vagy nem azoknak nyelvén szól a prédikáció, akik hallgatják.⁷ Ezért megpróbáljuk kideríteni, hogy valójában honnan ered, mit jelent ez a hatásos „emberhalász” kifejezés. Jézus pedig miért jelentett garanciát arra nézve, hogy be is teljesedik az ígérete. A Szentírás erre vonatkozó helyei alapján igyekszünk megérteni ennek a hívó Igének, követésre való felszólításnak a jelentését, és prédikálásának a hatását.

I.

Az Ige, amelyet Jézus hirdetett, felhívással kezdődött, és ígérettel folytatódott. A felszólításra elvárt engedelmesség valójában annak az alapját jelentette, hogy elhangozhassék az emberhalászatra vonatkozó ígéret. Látszólag⁸ egyszerűen arról van szó, hogy az elhívottak követik Jézust, és ezért lesznek majd emberhalászokká. Pedig nem csak ennyi van a szövegben. mert előbb ki van hangsúlyozva, hogy Jézus az, aki cselekszik: hív (KAI LEGEI AUTOIS – mondta nekik, hozzuk szólott). Ezzel a cselekedetével aztán hangsúlyozottan kifejezésre jut, hogy az egész döntés valójában az ő műve: „azt mívelem” (KAI POIÉSÓ), vagyis teljesen rajta múlik. Azonban ez mégsem kapcsolja ki azok felelősségét, akiket hív. Ugyanis csak az engedelmeskedő követésre nézve mondja ki az ígéretet, hogy „embereket halásszatok” (HUMAS HALEEIS ANTHRÓPÓN), amelynek beteljesedése teljesen Jézusnak köszönhető. Az elhívottak tehát hiába is követnék engedelmesen Jézust, mert nem tudnának emberhalászokká lenni, ha ő ezt nem vinné véghez.

Ilyenformán a szinoptikus anyag szerint az elhívásnál adva volt Jézus személye, hatalma, elhívó Igéje és ígérete. Ezek közül először azt nézzük meg, hogy voltaképpen mi is ez az Ige.

1. A követéssel kapcsolatban⁹ az AKOLOURTHEIN a legfontosabb szó. Tulajdonképpen azt jelenti, hogy mögötte járni, utána menni valakinek. Ez az értelem magában foglalja a követés jelentését. Az Újtestamentumban 90-szer fordul elő¹⁰. Közülük azonban csak a Mt 8,22; 9,9 (Mk 2,14; Lk 5,28); 16,24 (Mk 8,34; Lk 9,23); 19,21 (Mk 10,21; Lk 18,22;) Lk 9,59 (Mt 8,22); Ján 1,43; 21,19-22; - tehát a szinoptikus párhuzamokat leszámítva, összesen kilenc alkalommal hangzik Jézus szájából felszólításként (AKOLOURTHEI MOI)¹¹. Ezek közül azonban egyik sem fordul elő az úgynevezett szinoptikus elhívás-történetekben az „emberhalászok” kifejezéssel kapcsolatosan, hanem általában vonatkozik Jézus követésére.

2. A követéssel kapcsolatban ugyancsak fontos kifejezés a DEUTE OPISÓ MOU - kövessetek engem¹². A DEUTE a DEURO plurálisa, körülményt jelölő szófajta (adverbium - határozószó), amely helyhatározói viszonyt jelöl meg: ide! A helyet az OPISÓ MOU nevezi meg: utánam!¹³ Az OPISÓ (után) az EMPROSTHEM (előtt) ellentéte és a birtokos névmással együtt azt fejezi ki, hogy közvetlenül Jézus mögött van a helyük azoknak, akiknek a hívás szól. Az OPISÓ MOU szó szerkezet 15-ször van meg az Újtestamentumban¹⁴, de ezek közül csak a Mt 4,19 (Mk 1,17); 10,38 (Lk 14,27), 16,24) Mk 8,34; Lk 9,23); vonatkozik Jézus követésére. A követésre vonatkozó személyes felszólítást egyedül a tanítványok elhívásának történetében (Mt 4,19 = Mk 1,17) találjuk.¹⁵ Itt pedig társul az „emberhalászok” kifejezéssel, mint egyébként a „keresztthordozással” (Mt 10,38=Lk 14,27), vagy az „önmegtagadással” (Mt 16,24= Mk 8,34=Lk 9,23). Ez a társítás nem csupán gondolati, hanem értelmező mert mintegy kifejezi a Krisztus követésének fogalmát: közvetlenül Jézus mögött járni azt jelenti, hogy az ember tudatosan és felelősséggel vállalja azt az életfolytatást, amitől egyébként idegenkedne.

3. A szinoptikus anyagban tehát a követéssel kapcsolatban a keresztthordozás fogalma nem függ össze föltétlenül azzal, hogy Jézus vitte a maga keresztjét. Erről csak János evangéliuma tud (19,17). A szinoptikusok ugyanis arról tudósítanak, hogy Jézust kivitték megfeszíteni (Mk 15,20; Mt 27,31 /Lk 23,26/), abban viszont mind megegyeznek, hogy a katonák kényszerítették Cirénei Simont, hogy vigye a Jézus keresztjét. Csak a negyedik evangélium mondja félreérthetetlenül, hogy „maga vitte keresztjét” (Ján 19,17), s ezzel tulajdonképpen nem azt hangsúlyozza csupán, hogy az ő követőinek is magukra kell venniök saját keresztjüket, hanem azt igazolja, amit a prológusban mondott: „az övéi közé jött, és az övéi nem fogadták be őt” (Ján 1,11). A keresztthordozással kapcsolatban a szinoptikusok ezt úgy fejezték ki, hogy Cirénei Simont kényszeríteni kellett arra, hogy „vigye” a Jézus keresztjét, mert magától nem lett volna hajlandó. A keresztthordozásnak ez a képze az azonban semmiképpen nem fedti teljesen annak fogalmát, amit a Jézus követése jelent. Hiszen a tanítványok elhívásának történetében a Krisztus követése nem a kereszt vállalásával van összekapcsolva, hanem azzal, hogy akik őt követik, azok embe-
reket fognak halászni.

4. Az emberhalászok kifejezésnek nincs más előfordulása a Mk 1,17 és a vele párhuzamos Mt 4,19-en kívül¹⁶. Valójában nincs is ilyen összetett szó az Újtestamentum görög szövegében, csak a HALEEIS ANTHRÓPÓN genitivusos szó szerkezet¹⁷: embereknek halászhai. De ez nem genitivus possessivus, amelynek az értelme szerint embernek a szolgálatában álló olyan halászközl van szó, akik a gazdáiknak dolgoznak. És nem is genitivus subiectivus, vagy obiectivus forog fenn (első esetben: emberi halászhok, második esetben: halászhó emberek), hanem genitivus adiectivus, amelynek az értelme az, hogy olyan halászközl van szó, akik emberekre vetik ki a hálójukat, illetve horgaikat. A HALEEIS ANTHRÓPÓN szó szerkezet ilyenformán erősen negatív fogalmat jelöl¹⁸. A hálónak, illetve a horgnak kivetése valamire vagy valakire, általánosan elfogadott értelemben azt jelenti, hogy azt álnok módon nemcsak hatalmába keríti a halászh (vagy vadászh), hanem egyenesen az egzisztenciájára

tör, mert megakadályozza, hogy továbbra is a maga létének törvényei szerint éljen. A halász ugyanis a vízből, lételeméből emeli ki a halat hálója, vagy horga segítségével, aminek végeredményben nem az a célja csupán, hogy így elpusztítsa, hanem az, hogy a maga táplálékává tegye, vagyis táplálkozzék vele. Az emberhalász fogalom tehát negatív értelmű, hiszen azt jelenti, hogy valaki a maga célja érdekében beleavatkozik az embertársa életébe, mert azt hálójába kerítette, illetve horgára akasztotta.

- A szinoptikus elhívás-történetében azonban szó sincs erről a negatív értelemről. Sőt épp az ellenkezőjéről, mert az elhívottak számára az emberhalászatra vonatkozó ígéret dönti el Jézusnak a követését.

5. Az ókori görög irodalom is¹⁹ szolgáltat példát ennek a fogalomnak az ismeretéről. Arisztipposz, a hedonista filozófus írja, hogy „ha azok a hátramaradt halászok locskolódnak a tengerben, hogy halat fogjanak, akkor én ne ragaszkodjam ahhoz, hogy embereket fogok halászni?” Szolonnak is tulajdonítják ezt a mondást, melyet nem is tartanak annyira negatív értelműnek azért, mert azzal kapcsolatban van szó benne az emberhalászatról, hogy a tudós filozófus a maga eszméi számára szeretne híveket szerezni. A tanítványok elhívásával kapcsolatban azonban mégsem tudták teljes mértékben pozitívnek elfogadni ezt a kifejezést. Alexandriai Kelemen ezért keresett más megoldást²⁰, amikor azt írja, hogy Krisztus a „Megváltást remélő halandók halásza; Szenyves tengerárban, ellenséghullámban Boldogító étellel Minket hivatogató Tiszta szép Halunk”. Igaz, hogy előbb halásznak nevezi a Megváltót, azután pedig halnak, s ez zavarja a megértést, de mégsem mond ellent a szinoptikus elhívástörténetnek, mert rendkívüli módon hangsúlyozza azt, amit Jézus mondott: „és én azt művelem, hogy embereket halásszatok”. Hiszen végeredményben Jézus az, aki itt cselekszik: halász is, ugyanakkor kihalászandó hal is.

Az elhívástörténetben azonban az ember-halászat erősen negatívnak érzett fogalma mégis jól ismert pozitív dolgot kellett jelentsen azok számára, akikhez a Galileai tenger partján szólott, mert rögtön engedelmeskedtek a hívásnak. Ezért meg kell nézzük, hogy milyen judaista, illetve ótestamentumi háttere lehetett ennek a fogalomnak.

6. A rabbiknál²¹ nem fordul elő a DAJ^cGÉJ ^cNÁSIN kifejezés, amelynek a görög HALEEIS ANTHRÓPÓN felelne meg. A Lukács szövegében levő ANTHRÓPOUS ESÉ ZÓGRÓN szószerkezetnek a héber ²² COD T^cUD ^cNÁSİM felel meg, de ennek a képletes kifejezésnek rossz értelme van a rabbiknál, mert azt a ravaszságot tartalmazza, amellyel túljárnak valakinek az eszén, ugyanis csalétekkel, csapdával való vad-, illetve halfogást az Ézsau gonoszságával társítják. Itt tehát nem találunk semmilyen kapcsolópontot Jézus teljesen pozitív értelmű ígéretével.

7. A Qumráni irodalomban²³ a Habakuk kommentárban²⁴ van utalás erre a fogalomra a Hab 1,14–15 kapcsán, ahol arról van szó, hogy Isten olyanná teszi az embert, mint a tenger halai. A kommentár a szövegben szereplő káldeusokat a khitteusokkal azonosítja, akik összegyűjtik zsákmányukat, mint a tenger halait. Ebben a szövegekörnyezetben az emberhalászok fogalma is nagyon negatív, mert az istentelenek pusztító dúlását jelenti. De mivel ez az adat sem visz közelebb ahhoz, hogy megértsük, mit jelentett az emberhalászok ki-

fejezés Jézus és leendő tanítványai számára, a Septuagintát is meg kell vizsgálnunk.

8. A LXX-ban²⁵ négyszer fordul elő a HALIEUS = halász főnév és egyszer a HALIEUEIN =halászni ige, viszont a HALEEIS TÓN ANTHRÓPÓN szókapcsolat egyszer sem. Mégis van párhuzama ennek a gondolatnak, ha nem is éppen a követeléssel kapcsolatban.

a/ Az Ámos 4,2-ben²⁶ arról van szó, hogy Isten az esküjének megfelelően olyan napokat hoz el, „amikor szigonyokkal visznek el titeket és a ti maradékaitokat halászó horgokkal”. A LXX szövegében itt nem fordul elő sem a HALIEUS, sem az ANTHRÓPÓS szó, mégis a Plur. 2. sz. névmás félreérthetlenné teszi, hogy a HOPLON (halászó), vadászó eszköz/szerszám és a LEBÉ HUPOKAIOMENOS (tűz fölé való nagyobb edény) embereknek az összefogdosására és megsemmisítésére vonatkozik, mégpedig az ítélet értelmében. A HOPLOS a héber CÉN Plur-nak, a CINNOT-nak a fordítása²⁷, amely csáklyát, olyan hegyes végű és ugyanakkor horoggal ellátott hosszúnyelű eszközt jelent, tehát olyan kézbelit, amivel távolról lehet döfni is, meg vonszolni is. Ilyen eszközt használhattak nemcsak a halászatnál, hanem az elhullott, tisztátalanná vált tetemek elvonszolására is. A LEBÉS HUPOKAIOMENOS pedig a SIROT Dal^cQÁH-nak felelne meg²⁸, aminek halászó csáklya/horog a jelentése. De a fordítás körülírással történt, valószínű a bizonytalan olvasat miatt. A LEBÉS HUPOKAIOMENOS tulajdonképpen egy nagyobbfajta tűzfölé való, paizs formájú edényt/tepsit jelent, amely héberre visszafordítva SIR Dal^cQÁH, vagyis tüzesen égető főzőedényt jelent. A SIR plur, azonban²⁹, a SIROT jelentése már égető szűrést okozó tüske vagy szigony. A LXX valószínűleg a bizonytalanság miatt fordít itt körülírással: „égető tűzként pusztító rablók edényeiben”. A Masszoréta szövegkritikai kiadásában viszont SIROT DUGÁH áll³⁰, amely halászó csáklyát vagy szigonyt jelent. Ennek megfelelően a LXX szövege nemcsak a fogalmazásában tér el a MS-től, hanem az eredeti értelmet is módosítja, mert elhalványítja azt a képet, melyet a héber szöveg a halászból kölcsönöz az-zal kapcsolatban, hogy megsemmisítő ítéletet hirdessen Samária főrendű asszonyai felett.

Az emberhalászat gondolata így is jelen van mindenképpen ebben a prófétai szövegben, azonban nem az eddig látott „emberi” negatív értelemben, hanem úgy, mint ami Isten ítéleteképpen következik be egy meghatározott időben szörnyű pusztítás formájában. Kimondottan nem hasonlít senki sem a halakhoz, melyeket kifognak a halászok, hanem az embereket azonosítják a halakkal. Ezért beszélhetünk ebben az esetben emberhalászatról.

b/ A Hab 1,14–15-öt már említettük a qumráni irodalomnál³¹: Isten olyanokká teszi az embert, mint a tenger halai, és mint csúszó-mászó állatokat, amelyeknek nincsen vezérük. „Mindnyáját kivonssza horoggal, gyalomjába keríti és hálójába takarítja be őket”. Ez a prófécia már a halakhoz hasonlítja az embert, mert úgy beszél róla, mint aki ki van szolgáltatva azoknak, akik leselkednek rá. A LXX itt szószerint fordít. Az AGKISTRON kampót, nyeles horgot jelent, amely pontosan megfelel a héber CHaKÁH értelmének³². Az AMPHIB-LÉSTRON, a nagy vetőháló is nagyjából egyezik a héber CHEReM szóval³³, a SAGÉNÉ pedig MIK^eMeReT jelentésével³⁴. A fordításnál pontos megegyezés

lehetetlen, mert a görög halászkok eszközei nem voltak azonosak a Palesztinában használtakal. Az elnevezések azonban jól kifejezik a mondanivalót: a halász többféleképpen tud zsákmányt szerezni. S a szövegösszefüggésben arról van szó, hogy Isten az embert is zsákmányul vetheti oda a káldeusoknak. Ennek a gondolatnak a kifejezésére veszi igénybe itt a prófécia a halászatról szóló képet. De az emberhalászatnak ez az értelme is Isten büntetését szemlélteti azzal kapcsolatban, hogy megszabott ideje van az ítéletnek (Hab 1,2; 2,3).

c/ Az ítélet időpontja Ezékiel prófécijában is³⁵ meg van határozva: „Imé ellened (megyek), Faraó, Egyiptom királya, te nagy krokodil, aki fekszik folyói közepette...és horgokat vetek szádba, és azt cselekszem, hogy folyóid halai odaragadjanak pikkelyeidhez, és kivonszlak folyóid közepéből, és folyóid minden halait, melyek odaragadtak pikkelyeidhez. És kivetlek a pusztába téged és folyóid minden halát;...” (Ez 29,3–5). De itt sem szerepel az emberhalászkok kifejezés, hanem arról van szó, hogy Isten „kihalássza” a Fáraót, a nagy krokodilt folyói közepéből.- A CHaCH nyeles horog³⁶, olyan szerszám, amelyet az állat orrába, vagy állcsontjába lehet belevágni, hogy attól fogva tudják a hatalmukban tartani. A LXX PÁGIS-nak fordítja³⁷, ami nemcsak hurkot jelent, hanem „tőr”-t is, olyan lószőrből készített hurkot, amelybe a madár vagy egy kisebb állat belelépik, és úgy esik foglyul. Ez a fordítás onnan érthető, hogy az állat állkapcsát erős hurokkal volt szokás megkötni, hogy a fejét szügyébe leszorítva magatehetetlenné, illetve engedelmessé váljék. Érthető is ez a krokodillal kapcsolatban. Az ANAGEIN ige jól adja vissza a héber 'LH-t³⁸, melyet a halászzal kapcsolatban használtak abban az értelemben, hogy kiemelik a zsákmányt. Hogy itt valóban halászatról van szó, azt a POTAMOS, illetve a J^eÓR (folyam, az úgynevezett Nilus) mutatja, meg az ICHTHUS, illetve a DaG (hal) szavak használata. Továbbá az, hogy a zsákmányt kivetik a szárazra (a KATABALEIN EN TACHEI, amely a héber NaTa^eTIKá HaMid^eBáRáH szószerkezetnek nem éppen pontos fordítása)³⁹. Mindenekelőtt azonban ebből a szövegből jól látszik, hogy a prófétai szövegek alkalmazták a halászat képét, illetve fogalmát: az emberekkel kapcsolatban, mégpedig az ítéletre vonatkozóan. Isten megfizető ítélete be fog következni egy napon, s akkor az ember épp úgy ki lesz neki szolgáltatva, mint a halak, illetve vízi állatok a halászkoknak.

d/ Az emberhalászzal kapcsolatba hozható negyedik hely az Ótestamentumban szintén prófécia: „mindnyájan vér után ólálkodnak, kiki hálóval vadássza atyjafiát” Mik 7,2.⁴⁰ Ez tulajdonképpen nem a halászatból kölcsönzött kép, hanem a hálóval való vadfogásból. A héber CHeReM végeredményben a halásznak is, de a madarásznak is a hálóját jelenti⁴¹, amelyet lesből dobnak rá a zsákmányra, vagy amelyet kifeszítenek, hogy belegabalyodjék az áldozat. A LXX ezt a szót az EKTHLIBÉ-vel adja vissza⁴², amely nem is hálót jelent valójában, hanem általános értelemben véve az összehúzást, az összeszorítást, összenyomórítást. A héberben a CHeReM JáCOD szószerkezet azt jelenti, hogy háló segítségével fogni meg, ejteni foglyul a zsákmányt⁴³. Ezt viszont a LXX az EKTHLIBÉ EKTHLIBEIN szószerkezettel fordítja, ami azt jelenti, hogy valakit, illetve valamit a helyéből kiszorítani, vagy ott szorítással erősebben összenyomni⁴⁴. Ezzel pedig nem a zsákmányszerzésre, hanem a zsarnokoskodásra

tevődik a hangsúly. A héber szöveg azonban világosan a zsákmányszerzés képét alkalmazza az emberekre: a gonoszság eluralkodott a földön annyira, hogy egyik ember a másikkal esik áldozatául. A próféciaiban ez a kép most nem az ítéletre vonatkozik, hanem azt a helyzetet hivatott bemutatni, leírni, amelyben halaszthatatlanná vált Istennek az igazságtevő közbelépése. Ennek ellenére azonban ez a jelentés is hasonló háttérül szolgál az emberhalászok fogalmának megértéséhez, mint a többi ótestamentumi locus.

e/ Az emberhalászok fogalmának ezeken kívül még csak egy előfordulása van: a Jeremiás 16,16-ban: „Ímé, én sok halász után küldök, ezt mondja az Úr, hogy halásszák ki őket; azután pedig elküldök sok vadász után, hogy vadásszák ki őket minden hegyből, minden halomból és a sziklák hasadékból is”.⁴⁵ Ezen a helyen természetesen arról van szó, hogy egy bizonyos napon Isten embereket fog kihalásztatni és elővadásztatni. Az Ótestamentumban először itt fordul elő a halász: DaJáG szó. Ugyan megvan az Ézsaiás 19,8-ban is, de ott nincs szó emberhalászatról. A LXX hűségesen fordítja Jer 16,16-nál⁴⁶ HALIEUS-nek a héber „halász” szót, és HALIEUEIN-nek a DJG igét (halászni). Itt ugyanis átfogó értelemben van szó a halászatról, nem csupán egyes mozzanatairól, vagy fajairól. Ugyanis a párhuzamos értelemben használt vadászok és vadászni szavaknál is (CijÁD=THÉREUTÉS és COD=THÉREUEIN)⁴⁷. Azonban az emberhalászok kifejezés itt sem fordul elő. Viszont a szövegkörnyezetből világos, hogy embereket kell kihalásztatni onnan, ahol vannak, és kivadásztatni onnan, ahová elrejtőztek. És az is világos, hogy ennek az alkalma egy megszabott idő: „azért, ímé eljönnek a napok, ezt mondja az ÚR” (16, 14). Hiszen itt is ítéletről van szó, mint a többi próféciaiban a halászatból kölcsönzött képek használatánál. De a fejezet összefüggéséből már nem egészen világos, hogy kire is vonatkozhatik ez a kifejezés: Csak Izraelre, vagy általában véve minden népre? Aztán az is tisztázatlan, hogy az ítéletre vonatkozó képnek lehetett-e egyáltalán pozitív töltete. Végül még azt is el kell döntenünk, hogy ótestamentumi próféciaiknál előre mutathat-e ez az ítélet a beteljesedést jelentő újszövetségi Jézus-eseményre és azon belül a tanítványok elhívásának a történetére.

(Folytatjuk.)

Jegyzetek

¹ lásd Synopsis Quattor Evangeliorum. ed. K.Aland. Stuttgart, 1967. 51–52 old. - E. Schweitzer, Das Evangelium nach Markus. NTD. Göttingen, 1975. 21–15 old. .vö. uő. Jesus Christus im vielfaltigen Zeugnis des NTs. Hamburg, 1976. 43–46 old. 128–132 old. - Grunsmann, Das Ev. nach Mk, TMKNT. Berlin, 1977, 53–56 old. vö. uő. Das Ev. nach Mth. THKNT. Berlin, 1968. 109–110 old. R. Bultmann, Das Ev. des Johanness. MKEKNT. Göttingen, 1968. 68–76 old. - Coenen, Berufung. in. Theol. Begriffslexikon zNT. Wuppertal, 1971. 86–92 old. - Rengstorf: MATHÉTÉS in. ThWbNT.IV. 447 old.

² lásd Bultmann, i.m. - E. Schweitzer, J. Christus. 154–157 old

³ vö. H. Braun, POIEÓ in. ThWbNT IV. 472 old. - Rengstorf, DIDASKALOS in. ThWbNT V. 158 old.

⁴ vö. B. Kappert, LOGOS in. Theol. Begriffslexikon. 1409–1434 old. - P. van Imschoot, Wort Gottes in. Bibellexikon. Hrg. H. Haag, Leipzig, 1972.

- ⁵ lásd Bak Á. Szentlelke és Ígéje által. in. Ref. Szemle, 1986. 469–473 old.
- ⁶ vö. i. m. - Heidelbergi Káté 21 kérdését.
- ⁷ vö. R. Bohren, Predigtlehre, München. 1974. 28–43 old.
- ⁸ lásd Kecskeméthy I., Gyakorlati kommentár Mk ev-hoz. K-vár, 1923. 46 old. - Victor János, Mk ev.elmélkedései. Bp. é.n. 9 old.
- ⁹ vö. Bledinger, AKOLOUTHEÓ in. Begriffslexikon Nt. 945–947 old. - E. Grässer, Nachfolge und Anfechtung bei den Synoptikern. in. uő. Der Alte Bund im Neuen, Tübingen. 1985. 168–182 old.
- ¹⁰ vö. Moulton/Geden, Concordance to the Greek Testament, Edinburg 1974. - R. Morgenthaler, Statistik des neutestamentlichen Wortschatzes. Zürich-Stuttgart, 1973
- ¹¹ lásd Bultmann, Geschichter der synoptischen Tradition. Göttingen, 1967. 73–82 old. - vö. The NIV Study Bible. Grand Rapids, 1985 vörös színnel nyomtatott szövegeit az evangéliumokban.
- ¹² vö. Rengstorf, MATHÉTÉS in. ThWbNT IV. 447 old.
- ¹³ vö. Seesemann, OPISÓ ThWbNT V. 290 old
- ¹⁴ lásd Moulton/Geden, Concordance. 699–700 old.
- ¹⁵ lásd i. m. 699 old. - Schmoller, Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament. Stuttgart, 1963. 111 old. - vö. Grundmann, Das Ev. nach Mk. 53–54 old.
- ¹⁶ lásd Moulton/Geden, im. 40 old
- ¹⁷ lásd Blass - Debrunner - Rehkopf, Grammatik des neutestamentlichen Griechisch. Göttingen, 1976. 132–150. 346–350 old. - Gottfried Steyer, Satzlehre des nt. Griechisch. Berlin, 1968. 19–23 old.
- ¹⁸ lásd Schweitzer, Das Ev. Mk. 21 old. - H. Flink, Lk 5,1–11. Evang. Predigmeditationen, Berlin, 1973. IV. 233–245 old.
- ¹⁹ lásd W. Grundmann, Das Ev.nach Mk. 54 old. 6 lábjegyzete. - E. Lohmeyer, Das Evangelium des Mk, Göttingen, 1967. 32 old.- A.Schlatter, Der Evangelist Matthäus. Stuttgart, 1933, 119 old. Szofoklész, Antigoné. Ford. Trencsényi Waldapfel Imre, in. Görög költők antológiája, Bp. 1959. 256 old. - vö. Falus Róbert. Az ókori görög irodalom története. Bp. 1964. 347 old.
- ²⁰ lásd Alexandriai Kelemen, Himnusza Krisztushoz. in. Apostoli Atyák, szerk, Vanyó László, Bp. 1980, 11–12 old.
- ²¹ vö. Strack-Billeberck, Kommentar zum NT aus Talmud und Midrasch. I–IV. München, 1961.- Széfer Hab^erit Hacho'desá. ford. Fr. Delitsch, London, 1969. 62 old. - The New Testament in Hebrew and Dutch. London. é.n. a vonatkozó locusoknál.
- ²² i. m. 110 old. - vö. Str. Bill. Mk 1,16 és Mt 4,19, meg Lk 5,10 rabbini párhuzamait. - Jenni-Westermann, ThWbAT I. 584 col. II. 875 old.
- ²³ lásd M. Burrows, A Holt-tengeri tekercek. ford. Csaba József. Bp. 1961. 29–31 old.
- ²⁴ lásd i. m. 306–307 old
- ²⁵ lásd Hatch/Redpath, Concordance to the Septuagint. I–III. Graz, 1975. HALIEUS stb. szavaknál
- ²⁶ vö. Hans Walter Wolf, Das Buch Amos. in. Das Zwölfprophetenbuch, BK.1956.- A. Weiser, Einleitung in das AT. Berlin, 1963. 213–218 old. - Haag,

Bibellexikon, Amos címszó.- The New Bible Dictionary. Ed. J. D. Douglas. Amos, Book of. címszó.

²⁷ vö. Hatch/Redpath, Concordance, HOPLON. - Gesenius, Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das AT. Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1962. a CĒN és CiNÁH III. címszavakat.

²⁸ vö. Septuaginta, ed. A. Rahlfs. Stuttgart, 1965. I-II. Ám 4,2.- Biblia Hebraica, ed. R.Kittel. Stuttgart, 1968. Ám 4,2.

²⁹ lásd Gesenius, SIR I. és a SIR II. címszót.

³⁰ lásd Biblia Hebraica. Ám 4,2 kritikai apparátusát is.

³¹ vö. M. Burrows, i. m. 306-307 old. - A. Weiser, i. m. 228-232 old. - D. Deder, Habakuk (Buch) in Bibellexikon, H. Haag, 649-651 col. - J. B. Taylor, Habakukk, Book of. in The New Bible Dictionary, 496 old.

³² lásd Hatch/Redpath, Concordance, AGKISTROM címszót. - Gesenius, i.m. CHKH címszót.

³³ lásd W. Bauer, WbNT. Berlin, New York, 1971. vö. Benseler, Griechisch-Deutsches Wb. Leipzig, 1981. - W.pape, Griechisch-Deutsches Handwörterbuch. Brunschweig, 1874. - Gesenius, i. m. CHRMI.II. címszót.

³⁴ lásd W. Bauer, WbNT SAGÉNÉ. Gesenius, i. m. MIKMRT címszót.

³⁵ A. Weiser, i. m. 196-204 old. - A. van den Born, Ezechiel (Buch) in. Bibellexikon. H. Haag. 465-468 col. - H. L. Ellison, Ezekiel, Book of. in. The New Bible Dictionary. 406-408 old.

³⁶ lásd Gesenius, i.m. CHaCH címszót.

³⁷ lásd Hatch/Redpath, Concordance. PAGIS címszót.

³⁸ lásd Hatch/Redpath, i. m. ANAGON címszót. - Gesenius, i. m. LH címszót. - Jenni-Westermann, II. 272-290 old.

³⁹ lásd W. Bauer, WbNT. - Pape, Wb és Gesenius, Wb vonatkozó címszavait

⁴⁰ lásd A. Weiser, i. m. 22-225 old. - D. Deden, Michäas (Buch), in. Bibellexikon.1150-1152 col.- R. K. Harrison, Mich, Book of. in The New Bible Dictionary, 819-820 old.

⁴¹ vö. Gesenius, i. m. CHRMI címszót.

⁴² lásd Rahlfs, Septuaginta - ad loco. - Benseler, i.m. EKTHLIBÓ. - Pape, i. m. EKTHLIBÓ

⁴³ lásd Gesenius, i. m. CÓD címszót.

⁴⁴ Rahlfs, Septuaginta, ad loco.

⁴⁵ lásd A. Weiser, i. m. 185-196 old. főként a 189 old.- J. Wellis, Jeremias (Buch) in. Bibellexikon. 812-814 col. - J. G. Thomson, Jeremiah, in. The New Bibl. Dict. 606-611 old.

⁴⁶ lásd Septuaginta és a Massoréta szöveget.

⁴⁷ vö. Hatch/Redpath. Concordance. THÉREUTÉS és THÉRUEIN szavaknál.

A MAGYARSÁROSI RÉGI TEMPLOM

1803. április 14-én érkezett meg „a' Nemes Kis Sárosi Ecclesiába” a Lázár István püspök vezetete generális vizitáció. Az ekkor felvett részletekbe menő jegyzőkönyv tartalmazza a régi templom, kastély, papi lak, harangláb leírását is, amelynek közlését azért tartjuk fontosnak, mert mindabból, amit akkor rögzítettek, napjainkra egyedül a harangláb maradt fenn, a többiek majdnem mind elpusztultak. A következőkben tehát az ide vonatkozó feljegyzéseket közöljük.

„1. A Templom Fundussa vagy in Vicinitatibus Nap Keletről az Aszalos nevezetű Erdő felé által járó uttza, Nap Nyugotról az Ország uttya, Északról Felszegben a' Papság kapuja előtt feljaro uttza, Délről a' Sebess Josef és a' Mesterség Joszágai. Ezen Circumvicinált Fundusoknak egész Periphaeriaja nintsen bé kerítve, hanem közepében vagy on egy *Kastély*, melynek Kerítései magos Kőfalból valók. Ezen Kastélynak NapKelet felől való szegeletin, vagy on egy Négy szegeletű sendely fedelű Kő Bástya, melynek alatta vagy on a' bėjáró, egy fel huzo vas tsapos Karikás Hidon, Kőből valo Ajtó melyékü és szemöldökü két felé nyilo Tserefákra festett deszkákból vas tsapokon forgó bérlett Kapu, melynek bé zárója reteszfő ehez alkalmaztatva Lakattal, a' Kapunak két felső sorkai felett annyi fából való Tsigák. Ezen bé járóknak Padimentuma, Menyezete Bolthajtás, mely Bothajtáson felyül egy Kamara, mely régen a' Harangozónak Lako Háza volt, ennek fel-járója Lajtorja; Ajtaja fenyő deszkából való bérlett, vas sorkos vas bé huzos, és fa srofos Zár, Padimentuma az irt Bothajtás, gerendái vastag tserefák, deszkákkal padolva, szarvazattyának Tornáttza is tserefákra deszkákkal padoltatott; Ugyan ezen Kastélynak Napnyugot felől való végiben vagy on más hasonló négy szegeletű sendeljel fedett Kő Bástya, ez alatt Pintze, melynek a' Kastélyból bé nyilo ajtoja deszkából való, párkányozott vas sorkos, reteszes, a' Pintzében faragott tserefából való négy Aszkok, Gerendái a Pintzének vastag tserefákból valók, Padlása is ugyan vastag tserefákból valók. Ezen Padláson felyül egy Közép Kamara, melynek a' Pintze Ajtaja felett valo grádsita felső véginél bé járó Ajtaja régi fenyő fa deszkákból való, bérlett, vas sorkos, vas záros, ezen Kamarának felső Padlása ugyan vastag tserefa deszkák, ennek felette egy Puszta Kamara, melynek bé járó Ajtó helye, a' mingyárt irt Kamara Ajtaja felett bé nyilo Ajtó nélkül. Ezen Puszta Kamarának felső gerendái kemény tserefákból valók, padlás nélkül, ennek felette a' Bástya szarvazattyának Tornáttza, Oldalai deszkákkal padoltattak; Ezen Kastély kívülről körös körül 16 Kő Lábokkal vagy on meg erősítette.

Vaygon ezen le irt Kastélynak Közepében egy Négy Szegeletű sendelyel fedett *Kő Templom*, melynek Dél felől bé járó Tornáttza sendely fedelű, tserefákból való Ajtó Mélyékü és szemöldökü, fenyőfa deszkákkal deszkázott oldalú, téglá Pádimentumu Tornáttz, melyből a' Templomban bé nyiló Templom Ajtóknak küszöbe téglázott, Ajtó melyékei és szemöldöke merő kő, a' bé nyiló ajtó fenyő deszkákból való, festékes, párkányozott, fejes szegekkel meg veret-